

AZ ERDÉLYI MUZEUM-EGYLET

ALAKÍTÓ GYŰLÉSE.

(NOVEMBER 23—26-KÁN 1859.)

Előadván egyik tiszt. munkatársunk az erdélyi Múzeum-egylet történeti előzményeit: itt van helye e nagy fontosságú egyesület alakító gyűléséről is följegyeznünk néhány adatot, azon érdekes közlést követve, melyet e nemzeti ünnepélyről egyik tisztelt dolgozótársunk, J a k a b E l e k, e vállalat szerkesztőjének kérése folytán irt.

Azon feloldhatlan viszony, írta Jakab Elek a P. Napló több számában, melyben az erdélyi 600,000-re menő magyarság, 200,000-t tevő szász és 1,000,000-t felülhaladó oláh néptársaival van, melyeknek elsője saját külön belirodalommal bír, utolsója határozottan a polgárisodás ösvényére lépett, kötelességévé tette volt Erdély magyar főurainak és törvényhozóinak, hogy még 184¹/₃ egy múzeum alapítását indítványozzák. A hírneves történetbúvár gr. Kemény József és Sámuel voltak az első kezdeményezők, kik gazdag gyűjteményeiket egy nemzeti múzeum állítására felajánlották; az országgyűlés ezt a szászok sürgetésére országossá változtatta, mint ilyenről törvényczikket irt s azt felsőbb helyre terjesztette; de ott meg nem erősítettén, az ügy 1856-ig függőben maradt. Ekkor gr. Mikó Imre, a gr. Kemény József halála alkalmából, a ki páratlan gyűjteményét halálával is egy állítandó országos múzeumnak vég hagyományozta, több barátival egyetértve, a kérdést ápril 4. telt hírlapi indítványában fölelevenítette, annak egy esületi úton létrehozását kezdeményezte, szabálytervet készíttetett s a Felsőház megerősítés végett önmaga felvívén, oct. 22. meg

lön engedve, hogy a kérelmezők részvényeseket gyűjthessenek, s ha elegendő alapgyűlés a felküldött szabályokata kormánynak az egyesületi patensen alapuló kívánatához alkalmazzák, az alapítási engedély ki fog adatni.

A kormány főkvánata volt, hogy neve ne legyen nemzeti, hanem országos, s a hivatalos nyelv ne mondassék ki a szabályokban, hanem bizassék az első közgyűlésre annak meghatározása. A gróf értekezett. elvbarátival s továbbmenésre magát elhátározta; egy ideiglenes választottságot vett maga mellé, felszólításokat s aláírási gyűjtő-íveket bocsátott szét mindkét hazába, sőt Bécsbe is, jelesen Erdélybe 268. külön helyre, Magyarországon és Bécsben 124 egyénhez, mely ívek értelmében a ki 500 pftot vagy többet irt alá pénzben vagy muzeumi tárgyakban, a kettős új intézet igazgató tagja, a ki 100 pftot alapító, a ki tíz évig egy évre 5 pftot, részvényes tagja lesz.

Es e felszólítás országszerte oly roppant részvétet költött, minek párja e haza történetében nincs. Erdély hírlapjai fél évig közölték kevés megszakasztással az áldozatokat és áldozók neveit. Kivált a magyarság tömegesen, százanként vett részt s mint egy szív és lélek lépett fel a szent ügy mellett: kiesi és nagy, polgár és nemes, a tanodák ifjúságai és öregek, a legfőbb rangú és nap-szamos vetélkedtek az elsőbbsen-áldozás dicsőségeért. Legelől ment gr. Mikó, tíz önként hold kiterjedésű nyári mulató kertjét és palotáit ajándékozván oda, melyek értéke kétségtelenül felér 25 — 30,000 pfttal; b. Jósika Sámuel és gr. Kemény Sámuel 10,000 pft. s az utolsó egy gazdag könyv- és kéziratgyűjteményt; Bartakovics Béla egri érsek és gr. Teleki Domokos 5000 pft, ugyanennyit adott Kolozsvár városa is; a többi városok igazgatói és alapítói részvényeket vettek, a muzeum javára bálákat rendeztek; néhol egész családok, apa, anya, gyermekek, tisztviselők mind aláírtak; sőt a százok és oláhok is közel 1000 pftnyi alaptőkét irtak alá. Magyarországon is aláírtak az akadémia elnökei és számos tagjai, a kalocsai érsek, a nagyváradi püspök, Arad, Bihar, Pest és Zemplén megyék számos jelesei. Elannyira, hogy midőn az indítványozó gróf a módosított alapszabályokat másodszer felküldötte, 168,800 ft tőkeről; 4420 ft évi részvényről, 5870 ft. egyszer s mindenkorra tett adományról, e fölött sok ezer ásványról, könyvről, éremről, és más muzeumi tárgyakról volt képes hiteles kimutatásokat mellékelni.

E közben a néhai kormányzó herczeg, Schwarzenberg az üdvözült gr. Kemény József nagybecsű muzeumi hagyatékát a gr. Mikó kérésére az ő és ideiglenes választottság gondviselése alá adta. A kormánynak új meg új adatokat és kimutatásokat kiváló leiratai következtében a megerősítés ez évi szeptember 8-ig haladt, minek folytán lön végre a muzeum-egyesület szóban levő

alakulási első közgyűlése folyó évi nov. hónap 23—26-án megtartva.

És most az ünnepély napjaira s részleteire térek.

Az előrebocsátottakból láthatja a figyelmes olvasó, hogy miránk nézve nov. 23-ka valódi polgári ünnep volt. Rég vártuk azt mi, egy nemes cél után évekig küzdünk, s első zálogát a sikernek e nap nyújtá. Még visszhangoztak a keblekben a Kazinczy- és esztergami ünnep emlékeztető eseményei, még el sem múlt vala a nemzeti közörvendezés, és e napok új örömekre hívák bérceinknek munkaszerető lakóit. A sajtóviszonyok tágulása s a nemzeti szellem életerősb nyilatkozása is elősegítették ezt, ingerlékeny hullámzásban voltak a kedélyek és társadalom, felfokozva a figyelem, mit azon körülmény; hogy közgyűlésünkön a magyar Akadémia is képviselve lesz, és azon férfiak által, kiket az első hír szárnyán hozott, oly magasra emelt, hogy e közlekedés árja minden kedélyt magával sodort. Már 21-kén gyűlni kezdettek a vidékiek, magyar díszruhába öltözött férfiakkal, régi táblabíró barátinkkal találkoztunk minden szállodában, horgas kardok, bogláros menték és sastollas magyar süvegek, s a mi szintoly ritka, derült arczok lőnek láthatók, a remény szavait, önbiztatást s egyenes és bátor beszédeket hallhatánk mindenfelé. 22-kén megérkeztek elébb a derék Nagy-Bánya város követei, lelkes nemes férfiak, élükön népszerű és ékes nyelvű szónok lelkészek S c h m a t e z é r Ignác, s gr. Mikónál küldöik rokonszenves tiszteletét s hódolatát meleg szavakkal tolmácsolták, üdvözölvén őt, mint e haza vezérő s védő szellemét s éltetvén mint a két haza méltó büszkeségét. A gr. megköszönte szives emlékeztetéseket s a gyűlésekbe ünnepélyesen meghívta. Ezután az akadémiai küldöttség érkezett meg, vezetője b. Eötvös József akadémiai alelnök, tagok: D a n i e l i k János kanonok, Csengery Antal akad. jegyző, K o v á c s Gyula a nemzeti muzeumnál a természeti osztályok öre, az első b. Bánffy Albertnél, az utolsók b. Radák Istvánnénál szállásoltatván el. E hírre népesülni kezdettek az utcák, megélenkült a közélet, ünnepies színt öltött a város. Hogy a küldöttség egyik igen tisztelt és népszerű tagja, kinek számára roppant bizalomnyilvánítási tisztelettel volt rendezve, elmaradt, fájt, de a megjelenteknek mindenki örvendett. Minden ajkon az ő nevök volt, mindenki őket vágyott látni. Délutáni egy órakor felkeresték gróf Mikót, délután meg őket fogadtak látogatósokat. Estére ünnepélyes színházi előadás volt rendezve. Nyolcz óra után nagyszerű fáklyás díszmenet indult el kettős sorban a tanácsháztól, közbül és széltől mint a tenger hullámzott a nép, polgárok és tisztos-osztályiak, a három tanodai ifjúság s öszfűrtű egykori magyar tisztviselők kezeiben lobogott közel 4 száz fáklya, a menet elején közbül két roppant magyarhoni s erdélyi zászló, ezután a városé és cézheké, kétfelül bizonyos távolságra ismét sűrű nemzeti zászlók. A mint a menet elindult, „Éljen!” rendítette

meg a város főterét, mi a Danielik kanonok és társai szállása előtt háromszor lőn ismételve; így érkezék meg a tisztelgő sokaság a b. Eötvös József szállása elébe, hol — az egykori kormányzói lak előtt — egy tömérdek kiterjedésű hosszúdad köralakot képezve, a Rákóczy-induló vérzaklató hangja és sűrű éljen-kiáltás közt megállapodott. Ez örvendező zaj, a lobogó fáklýák felgomolygó füstje, a lengő háromszínű zászlók nagy száma és vidám mosolylyal alánézó csillagok a lélekbe a legmaradandóbb képek egyikét nyomták. Itt elhallgatott a zene s kezdődött Botos István ev. ref. énektanító által a város kitünőbb énekeseiből alkotott erős énekkar méltóságos és megható éneke, hatalmas alhangjaik megreszketették a palota bejárat boltíveit, míg a vezér-, magas és felhangok, hol fájólag, hol derítőleg érintették a szívet és kedélyt. A tisztelkedők érzelmét Nagy Péter, a híres szónok és népszerű lelkész tolmácsolta; beszédének alapeszméje, az a fölötti közörömérésnek tárgyhoz méltó kifejezése volt: „hogyannyi s oly súlyos idők óta magyarhoni vércinket ismét itt, innen a Királyhágón láthatjuk, oly fontos ügyben, mely a két ország szellemi egységének alapjává lehet, ama férfi vezetése alatt, a ki csak az imént egy nagy alkalmammal a magyar nemzet lelkének felemelésére, önbecsület s bizalma megszilárdítására a legbátrabb, igazabb és szebb szót mondotta ki, oly társak kíséretében, kik egyig ünnepeltei e hazának; szónok kifejezte, hogy ő a két testvérháza béke- és szeretetolajágának galambjai gyanánt tekinti az akadémiai küldöttséget, s abban a nemzeti egységre nézve a legszebb remények magvát látja, s mint ilyet a város és jelenlevők nevében üdvözli.“ A nemes báró köszönettel fogadta, örömét fejezte ki ez irántok nyilvánult rokonérés fölött, elmondotta, „hogy ők, midőn a Királyhágón átléptek, nem vendégeknek érezték magokat, nem léptek idegen földre, úgy érzik ők, hogy testvéreik közé jöttek, hazájok egyik részéből a másikba utaztak; ők a két testvérháza magyarságát csak egy népnek tudják képzelni.“ A beszédet gyakran szakította félbe harsogó éljen; végezetével újból ének lőn, a menet éljen t kiáltva távozott, Danielik és társai szállása előtt, úgy gr. Teleki Domokos házában ismételt éljenzés közt vonult el, míg végre a Mikó Imre gróf és a muzeum megalkotójának — mert őt ma már mindenki így nevezi, — laka előtt állapodott meg. Az énekkar itt Kölcsény Hymnus-át, a Szózatot és Erdélyinek Könyörgés című ez alkalomra Szénfy által dalra tett s a megtisztelt grófnak ajánlott dalát énekelte el, mely így kezdődik: „Isten, nagy vezére Árpád csatáinak!“; a közönség látni kívánta ünnepeletjét, s az részint gyöngékedése, részint a másnapi fontos teendőkre készülési miatt le nem mehetett; a közönségnek kellett tehát — a mit csak palotái befogadtak — őt felkeresni; a köztiszteletet Tisza László földbirtokos tolmácsolta. „Háláját fejezte ki az ifjúság, a város, Erdély, sőt a kettős de mégis egy haza nevében azért,

hogy a nemes gróf volt első e hazában, ki az alig múlt siri éjnek tetsző sötétben világosságot terjesztett, az egyesületi szellemet tetszhalottaiból felköltötte; az erdélyi muzeum szép eszméjét anyagi és szellemi nagyszerű áldozatai által új életre hívta, s magát nem egyszer megtagadván, a tudatlanság és rozszakarát mocsárain által sikerhez vezette: kívánta, hogy a midőn a nemes gróf maga körül jótékony fényt és világot áraszt, a mostoha idők s ellenséges viszonyok közt ne essék maga, ne életkedve s életereje, lobogó, önmagát megemésztő fáklyaként áldozatul, sőt mint a haza szövéténeke, világosítsa sokáig a haza és nemzetiségünk látkörét.“ A megtisztelt gróf köszönte a megemlékezést, úgy nyilatkozott azonban, „hogy a közörömnnyilvánítás inkább illeti az ügy diadalát, mint az ő személyét, őt különben is a külsőségek, hiúság szomja nem bántja — errenézve igen sok jót és rosztat tapasztalt s édes és keserű sürűbben váltakozik életében, semhogy bárminő öröm érzőidegeit szerfölött megfeszítse; nem is büszke — ugymond, — ő e gyöngeségre igen koros. Az ő hiúsága az, hogy fenmaradjon s mienk legyen tovább is e hon, büszkesége az, hogy feltett nemzetiségünk a nyelv és szellem fentartó ereje által folyvást erősbüdjék s mind több tért s fényesb polczot foglaljon el; végre kérte a hazafiakat, hogy ha végzetes sorsa ismét úgy hozná, hogy nemso-kára mint egy más szent nemzeti ügy köldusa ajtóikon kopogtasson, ne utasítsák el, hallgassák meg kérését annak, ki őket örökké tiszteli s hazáját mindenekfölött szereti.“ A közönség mélyen meg volt hatva az igaz honfiúi szív e mély érzésű nyilatkozata által, s a tetszés- és éljen-nyilvánítás végét hosszát alig érte.

Igy telt el a nap a legtisztább hazafiúi örömek között, így viradt ránk nov. 23-ka, nagy örömek feledhetlen ünnepnapja!

A legszebb késő őszi nap volt, a város mint az ünnepre készülő leány tiszta, vidám tekintetű, ifjú és öszfűrtű magyar férfiak, egykori országgyűlési irnokok és követek, királyi táblai bírák és megyei tisztviselők járkáltak alá és fel az utcákon, kedvvel beszélgetve e nap tárgyáról s fel-felidézve a múlt jó időket; deli hölgyek lönek sürűn láthatók, tömérdek attilás egyén — ezek jobbadán egyesületi tagok voltak — idegen arcok, de a mi véreink, kiket egy évtized óta nem láttunk, s minden önkénytelenül egyfelé tartott, a közgyűlési terem felé.

A főutcákon sürű népcsoportok tolongottak, melyek között egy-egy a terem felé tartó hölgycsoport úgy nézett ki, mint a vzszinén úszó fehér habok; a kocsik kilencz órakor robogni kezdetek, a gyülesterem előcsarnokai egyszerre megteltek, omlott a sokaság az elrendelt helyekre. A terem éjszaki végében emelkedett helyen volt az elnök ülése, fölötte Erdély czimere zászlóktól körítve, körülötte a kormányzó herczegnek, az Akadémia küldötteinek, más városi követségeknek és legfőbb államférfiainknak készített hely, tovább a főnemesség padai, oldalvást és a háttérben

a többi egyesületi, irói, polgári, középnemesi tagok helye; a terem déli végében a muzeum kertje és épülete volt látható alkalmilag festve s közfal gyanánt alkalmazva; az egyesületi tagok jobbára nemzeti, a főnemesség a legdíszesb magyar egyenruhában; a terem déli végében alant a férfi hallgatóságnak volt elkülönített helye, a karzatokon a hölgyeknek, kik nagy számmal jelentek meg mindvégig a gyűléseken; a falakat, csilárokat kisebb nagyobb magyar és erdélyi zászlók díszítették.

Oly méltóságos komolyság kinyomatát mutatta minden, a minőt a tudomány ez ünnepe épen megkívánt.

Tíz óra után belépett a kormányzó herczeg Lichtenstein Frigyes, b. Kemény Ferencz a KK. és RR. egykori elnöke, majd az akadémiai, nagybányai és más küldöttségek, a városi tanács képviselői — mind éljenzessel lőnek fogadva; végre egy kinevezett küldöttség meghívása folytán megérkezett a muzeum-ügyet ideiglenesen intézett bizottság elnöke gr. Mikó Imre drága és fényes nemzeti öltözetben, szép vörös bársony dolmányán és mentéjén ragyogván az arany és drágakő, de szebben ragyogván arczán a szelidség és önérzet nemes lángja; továbbá a bizottság tagjai gr. Lázár Miklós, Nagy Elek, Zeyk Károly, Finály, a tollvivő stb.

Az elnök viharos éljenzés között foglalta el székét s egy tartalmára mint szerkezetére nézve egyaránt remek beszéddel nyitotta meg a muzeum-alapító egyesület első nagy gyűlését; mit a közvélemény helyeslő és éljenző nyilatkozata sokszor félbenszakított. Itt közöljük a szép beszédet, melynek több helye rendkívüli hatást tőn:

Tisztelt közgyűlés! Szinte négyévi törekvés után a kezdetnek valahára végén vagyunk. Szabályaink, melyek alapján az Erdélyi Muzeum-Egylet és Muzeum életbeléptetését megkezdhetjük, az uralkodó Felség k. jóváhagyását megnyerték. Legyen e nap nekünk ünnep; szándékaink és a mit teszünk, legyenek megáldva Istentől!

Az előzmények ily hosszúra terjedésének oka részint a dolog természetében, részint az időkben rejlik. Nagy akadályok gördültek elénk, melyeket elhárítani, nehézségek, miket legyőzni, aggodalmak, melyeket eloszlatni kellett; szóval: az alapszabályokat akként kellett egybealkotni, hogy azokban mint az egyesületi nyiltparancs és a jelenlegi kormányrendszer kivánalmain alapulókon a magas kormány is megnyugodjék s mint a kitűzött czélt nem kockáztatóktól az alapítók is bizalmukat meg ne vonják, segélyöket meg ne tagadják. Alig gondolná valaki, mily bajjal volt összekötve csak a kezdeményezés kérdése is. Ki tegye ezt? Régen az országgyűlés lett volna arra hivatva; de ez nem létezett. A kormány? Ezt az új rendszer beállításának csoportos gondjai foglalták el. Azok, kik ez ügyet régen alkotmányi úton kezdeményezték, kérelmi úton tenni kétkedtek. Nem volt más mód, mint

magával a formailag hallgató országgal, a hazánkbeli népségek jobbjaival tetteleg kezdeményeztetni ezen, az ország diszére és szellemi javára célzó intézetet. Egy, e haza minden népfajait és osztályait magába záró egyesületbe kellett belevonni mindazokat, kik a hon szellemi érdekei iránt elfásúlva nem voltak s tétlenségben nem várhaták az idők javulását. Ugy van: egy erkölcsi testületet kelle alkotnunk, hogy ez aztán a muzeumot alkossa meg. Terhes feladat volt, mely nem egyszer próbára tette a muzeum-ügyet intéző id. bizottság türelmét, de tetterejét sohasem lankasztotta. Az oly példás lelkesedéssel kezdeményezett műnek nem szabad mitőlünk származó ok miatt félben maradni! — volt mindnyájunk elhatározása és nem tágítottunk, el nem csüggedtünk.

Mindez immár hátunk megett van, ott vannak az előzmények küzdelmei- és aggodalmainak komor képei, előttünk a remény és bizalom vidor derűjében áll az ügy jelene, vidám biztató alakban annak jövője. És én társaimmal együtt mély hálámat fejezem ki a Gondviselés, köszönetemet a Felséges Uralkodó iránt, hogy megadottot érniük: kezeinkben látni a tehetés jogát. Bizom népeink érettségében, kivált pedig ennémetemnek ott, a hol drága érdekei forognak fen, áldozni tudó honszeretetében és lovagiasságában, hogy most, midőn a szók s ígéretek helyét és idejét az adás- és cselekvésé váltotta fel, az eredmény megfelel a várakozásnak s a tett a már előre nyilatkozott lelkesedésnek, s nem szününk meg addig, míg a nemes mű megalkotva, a kitűzött cél elérve nem lesz.

S mi a cél, a mire mi törekszünk? Betölteni ama feladatot, mi az emberiség közös rendeltetése s minden országnak és népnek jogsúltása s kötelessége: hogy az értelmesedés ennek a mivel népek által használt minden útain és csatornáin terjedjen, a munkaszóztón és iparszorgalom a tudomány segélye által helyes irányban s gyümölcsözölőleg gyámolítottassék, a miveltség terjedése által a népek öntudata s erkölcsi érzete szilárdabbá váljék, szóval: az eszmék, és szellem világa és ereje által az érzékiség s anyagi irány túlnyomósága ellensúlyoztassék. Röviden, a mi célunk a tudományosságnak egy új templomot alkotni egyesületi úton. Nem könnyű feladat. Mások ezt törvényhozási vagy kormányi úton, az ország közsegélyforrásaiból, parancsoló törvény által teszik; mig mi az alapítás és fenntartás minden gondját, költségeit és felelőségét önvállainkra s lelkiismeretünkre vesszük, s az intézet jó és balsorsát százak és ezrek önkényes ajánlatára, adott — de az idők és emberi sors változásainak alávetett — szavára fektetjük, a hol a kötelességteljesítést egyedül a kötelességérzet és semmi kényszerítő törvény nem ellenőrzi. Ismétlem, nehéz feladat! De azért megoldását Isten segélyével megkisértjük!

Hogy Erdélynek muzeuma legyen, kimondotta az 184^{1/3}. országgyűlés. E közakarattnyilvánítás elég bizonyíték arra, hogy ez a mai

viszonyok közt is szükséges. Azóta az erők versenye egyedül az irodalmi térre szorult, és így a muzeumok és tudományos irányú egyesületek szükségesebbekké lettek mint valaha. Különben is e kornak egyik jellemvonása a mélyebb tudományosságra, magasb értelmi fejlettségre törekvés. Erre — nekem úgy tetszik — a nagyobb számot egyfelől a polgári élet örömeiben és vigasztalásokban meddő-volta, másfelől a megszorodott anyagi szükségek fedezhetési ösztöne birta, s csak kevés választottjai a Geniusznak azon epedő ismeretszomj, azon tudományi szenvedély, mely magát a tudást, az életnek eszmékkeli szépítését, és így az ember messze s magas céljának mindinkább megközelítését tekinti főcéljának. Ma többet s alaposabban kell tudnunk mint ezelőtt, hogy akár anyagi, akár szellemi munkánkat értékesebbé tehesük s az államnak is mindkét irányban növekedő igényeit kielégíthessük. A mit az oskolákban látunk, hol a fiatalság a sokféle tudománytárgyakkal úgy szolván elhalmoztatik, nem tudom, alapos-e vagy felületes tudás lesz eredménye? De az imént letűnt korszak férfainál nagyon is határozottan látom azon törekvést, hogy az általános készültséget szakkészültség váltsa fel, s az eddigi mindenből valamit-tudási divatnak a tudomány mélyére ható alapos készülés lépjék helyébe. A mindenhez-értés kedvezményes kiváltságát még a lángésznek sem adja az ég, s csak némely nyeglék követelik magoknak; de azok, kik az emberi élet és erő határát az egyes tudományágak határtalan kiterjedésével egybemérni szokták, megelégesznek már ma, ha némi általános tájékozó miveltség után egy szakban az ismeretek lehető teljességére juthatnak. Ily tudományosságra muzeum és tudományos intézetek nélkül szert tenni bajosan lehet.

De ma a tudomány mivolta s értéke felőli fogalmak is megvannak változva. Bármínő beszéd és czifra szó, bármennyi utánmondás és böngészkedés — lehet ugyan szép és hasznos — de még nem valódi tudás: valamint a tudományszerzésre is egy-két évet elegendőnek nem tartanak, fél vagy egész élet munkásságához kötik e tiszteletczim kiérdemlését. Ugy van. A tudomány nem pusztá czifrázkodási vagy divatcikk; hatalom az, mely osztozik a világ kormányzásában, s trónja minden hatalmakénál erősebben áll; előny az, mely birtokosának tekintélyt kölcsönöz a társadalomban mint a pénz és születés, tiszteletet gerjeszt s koszorúkat ad, mint a harc diadala és polgári érdem. Avvagy közelebbről megült nemzeti ünnepélyünkön is nem ilyenek valánk-e tanúi?

A mit az egyénről mondék, áll az országokról és népekről is; ezeknek mindig előbb, tovább, magasbra kell törekedniök; ismeretkörüket, láthatárukat tágitni, a tudomány inkább kezök ügyében eső, érdekekben álló ágait előbbvivőleg művelni, a közművelődés minden eszközt birtokukba keríteni kötelesek, ha javukkal gondolnak s más országok s népek becsülését megnyerni ohajtják. Oly népek és országok, melyek iróinak s olvasóinak többsége a tudomány színvonalán alul áll, s melyek különösen a természettudományok, mathesis, mecha-

nica, technica titkaiba eléggé nem avatottak, s iparuk vagy nincs, vagy a velők versenyzőkkel nem mérközhetik, okvetlen mások hatalma alá kerülnek vagyoniilag; a melyek pedig a tudomány külön nemzeti ágait, a minők: a haza közéletének, történetének, földíratának, természeti jelességeinek ismerete — nem terjesztik, irodalmukat saját nyelvökön, saját eszmékörükben és önészjárásuk természete szerint szorgalommal nem művelik, s ezek által az öntudatot és önbecszerzetet nem ápolják, előbb-utóbb szellemileg is mások szolgaságába esnek. Ime itt is a muzeumok és tudományos intézetek szükségességéhez jutottunk.

Ez igazságok az emberiség életéből vannak merítve; de hasonlókra visz saját hazánk történeteinek figyelemmel kísérése is. Erdélynek mindig megvolt a maga külön feladata, mi abban állott, hogy a keresztyén polgárisodásnak, az európai tudománynak és alkotmányosságnak kelet felé bástyája legyen. Ha ez utolsó köteleessége ez idők szerint megszűntnek látszik is, annál inkább előtérbe lépett a más kettő. Neki folytatni kell polgárosító szerepét önkebelében és azonkívül terjesztetni a tudományt és világhosszág sugarait; mert ama formák, melyek közt e haza ezer évet boldogul töltött, mint pusztán történetnyomozási tárgy is, megérdemlik a mi gondoskodásunkat. Ezt ismét csak muzeum és tudományos munkásság útján lehet elérnünk.

Ugy van tisztelt közgyűlés! E kornak és ebben hazánk népeinek tanúbizonyságot kell hátrahagyni arról, hogy ők e viszontagságos évtizedet is e hazában élték át, hogy ez időben is magas-szivűen gondolkoztak, s a tudomány és szellem dicsőségének egy maradandó emléket állítani képesek voltak. A mik eddig ez ügyben történtek, úgy szólva csak jel- és eszmeadás volt, előhírnöke annak, a mi most eljött, a közös muzeum megalkotása idejének. A marosvásárhelyi, k.-fehérvári és n.-szebeni könyvtárak hallhatlan alapítóinak nagy lelke félszázaddal, sőt többel ezelőtt megsejtette azon kort, melyben e hazában a tudomány, közmiveltség és nemzetiségek érdekeinek új biztosítékokra, nagyobbszerű tudományos intézkedésekre lesz szükségök; azért tették meg ők a maga idejében kötelelességeiket, példát és intést adva az utókornak, nekünk, hogy a megtört ösvényen tovább menjünk. De ama nemes czélú intézeteknek lényeges fogyatkozása, hogy részint — a n.-szebenit kivéve — nem központi helyeken vannak állítva, részint igen specialis érdekek szolgálatára látszanak rendeltetve lenni; míg az, melyet mi Isten segélyével most alapítani akarunk, egyenesen a közhazának java s disze szempontjából, minden tanúlni és tudnivágyónak használatára, e hon összes népeinek művelődése s erkölcsi emelkedése végett lesz alkotva. Nekünk és ez intézetnek egybekötő kapszúl kell lenni a múlt és jövő közt. Be kell töltenünk ezen hézagot az önbizalom reményeivel, az igaz hazafiság szebb jövőre jogosító műveivel. Nagyobb szerencsétlenséget alig tudnék képzelni, mint ha mi a tevés e határozó pillanataiban, melyektől függ a legszebb lelkesedés, függ annyi nemes igyekezetnek sikere oly kér-

désekben, melyekben egy szép jövőnek magva rejlik, nem értenők meg egymást, s a gondviselés újmutatását észre nem vennők. Igen, mert én abban, hogy e hon népei szellemi érdekeikre nézve új örökségről gondoskodiknak, ily intést látok, sőt az idő és korszellem sürgető szózatát hallom. — Csalódhatom, de sejtelmemet el nem titkolom. Jaj nekünk, ha e kor és nemzedék történetlapja iratlan marad. Akkor is jaj, ha semmit-nem-tevésünket kárhóztató itélet lesz arra írva. Meddő panaszt s a viszonyok szerencsétlen ségét méntségül írni ide nem elég; annak okait kérni a késő kor szülötte s közvéleménye, és ez okok legfőbbikét épen mibennünk, gyöngeségünkben vagy közönyös tétlenségünkben, hogy ne mondjam — rüt önzésünkben — kell, hogy keresse és megtalálja. Itt csak a tiszta hazafiság tette, a szellem művei foglalhatnak helyet.

Ime egyik mélyebb oka napjainkban a muzeumok, tudományos célú intézetek és az irodalom fontosságának. Mint a hit sáfarai balszerencsében a vallás vigasztalásával enyhítik a fájó kedélyt: úgy a népek sorsát szívében ápoló bölcs és államférfi az anyagiság túlsúlya és a megpróbáltatás napjaiban vigasztalólag mutat az erkölcsiség és szellemi érdekek fejlődő állapotára, s mindkettő enyhítő körülményt lát abban, ha a — másképp szenvedő — népeknél a szép és nagy eszmék a szívekhez útát lelnek, a jobbaknál a tettvágy ki nem hal, ha vannak a társadalmakban, kiknek munkássága által a tudomány terjed, az eszmék és tények igazságát sokan érzik és keresik, a közérkölc-siség emelkedőben van. Mert az emberiség keblét öröktől fogva azon belső hit melegíti, hogy a szellem ereje bizonynyal megvédi legdrágább érdekeit.

Ezen általános hatáson kívül lesznek még az erdélyi muzeum és muzeum-egyesület működésének jelentékeny eredményei a közműveltségre és a nemzetiség megszilárdítására nézve.

Azon tény, hogy e kis hon akarat- és erőegyesítés által mások segélye nélkül, a legpénzszegényebb időkben ily vállalatot létesíteni birt, az önézetre emelőleg, a jövőre nézve biztatólag hat. Mert a mint Guizot igen szépen mondja: „Az országok állapota és polgárok érzelmei közt létezik némi összhangzás, mely előhaladásukat rendeltetésökkel párhuzamban tartja, és az műveli, hogy bizalmuk azon arányban növekedjék vagy fogyjon, a minőben az állam súlyod, vagy az izlés és tudomány nemes műveivel gazdagodva emelkedik.“

A muzeumi gyűjtemények, az intézeti személyzet és választott-sági munkálatok a hazának történeti, földrajzi, statistikai, ugy természetrajzi, földtani és műipari ismertetését s lehető nagy körben terjesztését tárgyazván: ez által a hazafiak egyfelől a hon földjének becsülésére, önismeretre, a közboldogságnak ott hol lehet előmozdítására buzdítatnak, másfelől pedig a gazdasági, kéz- és gyáripari, ugy kereskedelmi és vállalati szellem is — más tényezők közreműködése mellett — új ösztönt és lendületet kap. Nekünk pedig ezekre nagy szükségünk van, különösen a haza múltjának ismeretére azért, mivel abból fejlő-

dött a jelen; a múltban vannak elhintve sokszor késő jövődök magvai, sőt a jelennek épületére szolgáló nem egy tanúsága is. Miként tudjuk meg mindezt, ha az eseményeket az évekhez és embertyomokhoz — ezekhez az idők örök rámaihoz — nem kötjük? Miként tanulhatunk a lefolytakból, ha adatait össze nem gyűjtjük? A tudás ott kezdődik — mondja Humboldt — hol a szellem, tárgyának minden anyagát birtokába kerítette. S valóban úgy van. Csak kinlódik, a ki hiányos adatokból kénytelen dolgozni. Sokszor támaszt kételyt önelke, sokszor veszi észre a hézagot művében, látja, hogy csak egyetlen adatka hiányzik, csak egyetlen világosságsugárért eseng, de az nincs, s nem tudja mit tegyen, mert meglévő forrásai tovább nem segítik, s még szerencsés, ha adatai hiányos-voltát elismeri, s ha nem épít bizton rájuk; mert akkor nem kénytelen későre venni észre, hogy a háznak, melyet sziklára vélt rakni, csak futó-homok az alapja, hogy önmaga is nem az igazság apostola, hanem a tévelygésnek volt terjesztője. Muzeum nélkül, kivált történeti tárgyban, lehetlen az eligazodás.

Mint a külvilág testi-érzékeink által lesz szemlélődésünk tárgyává, úgy adják a régi adatok, könyvek, kéziratok, érmek, szobrok, kövek s más műemlékek szellemünknek rendelkezésére a múlt idők kihalt alakjait, romokká lett alkotásait, feledésbe ment-történeteit! Elhanyagolni, elpusztítani hagyni ezeket, annyit tenne, mint magunkat látó- és halló-idegeinktől megfosztani. Ily nemzet múltja zárt kriptához hasonló, melynek titkait senki sem ismeri, földüreghez, mely elborított városok romjait takarja; rá nézt a lefolyt századok egy hangtalan ür, kietlen pusztaság; az ily nemzet hasztalan élt, hasztalan eszenvedett, mert életében csak helyet töltött, szenvedésein okulni nem tudott, jelenének nincs alapja, jövőjének nincs józan reménye; mint zöld lép úszik ideig-óráig a világ tengerén, míg a föltámadt vihar nyom nélkül a mélybe meríti. Én — megvallom — mind a mai idők bajaira, mind a jövőnek reményeire nézve, a mi múltunkban sok vigasztalót talállok. Nem! nekünk a múltat felednünk nem szabad, sőt azt lelkiismeretesen tanulnunk kell: ismernünk kell a haza népeinek, egykori alkotmányának, kormányrendszerének, iparának, tudományos és irodalmi fejlődésének történetét; a mi kincset a föld gyomra rejt és felszine hord, a velünk élő népek keze és esze műve előállított, és ezután elő fog állítani, mind kötelesség ismernünk, egymás és a haza közjavára és diszére fell kell mind használnunk. És ezt csak a muzeum és muzeum-egyesület közös munkássága által érhetjük el.

Ezeket várom én az erdélyi muzeumtól és muzeum-egyleti választottságtól; de nem az első években, nem is egy-két honfőtársunktól, hanem várom ama hosszú sorától az éveknek, melyre ily intézetnek alkotva lenni és számítnia kell, várom az egyesületi tisztviselők és választottsági, sőt az összes egyesületi tagok vállvetett és kitartó munkásságától. Azon távol nagy cél körvonalai állnak szemem előtt, melyek egyes részeit évek, egészét évtizedek, tán századok időközei szokták megközelíthetökké tenni s a melyek mindig az időhöz,

a rendelkezés alatti anyagi és szellemi erőkhöz arányúlnak. Bizonyos, az első évek, míg t. i. a gépezet szabályos mozgásba jő, itt is a kísérletek, tapogatódzások, a kezdetes éveik lesznek.

És most tán buzdítnom kellene a gyülekezetet, s általa távollevő hazánkfiát, adott szavuk megtartására, a muzeumnak tett ígéretök beváltására. Én nem látom szükségét. Nekem elég annyit mondanom, hogy aláírási ígéreteink a szabályok megerősítése után kötelező erejűekké váltak; elég figyelmeztetnem honfitársaimat arra, hogy az aláírt közel kétszáz ezer forint csak akkor lesz valósággal a muzeumé és az ezt alapító egyesületé, mikor vagy tetteleg begyűl, vagy kötelezően biztosított; hogy tehát már most egyedül a mi szavunk tartásától, a szükséges tőkeerő körendelkezés alá bocsátásától függ az: legyen-e muzeum-egyesület? legyen-e muzeum?

Oh, mondjátok ki, hazámiai! ezt az embert és népet megdicsőítő nagy szót: **LEGYEN!** És a közvélemény nyugodt lesz, mert tudja, hogy e szóban az ügy sikerére nézve a két ország kétezer lelkes fiának szava van szent zálogul kötve, a birodalmi társnépek pedig tisztelettel említendik nevét Erdélynek, mely a tudomány és közfelvilágosodás ügyeért ily példásan tudott lelkesülni.

A Mindenható, ki e hazát és hű népét balsorsa nehéz napjaiban soha el nem hagyta, legyen velünk most is. Vajha a közös sors az élet legnagyobb tanulságának megismerésére: benső egységre bírna bennünket! Én buzgón imádkozom, hogy a mint azon egy szírláncz, a büszke Kárpáthegység veszi körül e földet: úgy fűzze össze azon egy szeretet s haza iránti hűség most és mindörökké annak minden jó fiát és hű népét!

Isten legyen velünk és tanácskozásainkkal! Szerencsém van az Erdélyi Muzeum-Egyesület első nagygyűlését ezennel ünnepelesen megnyitni.

Ezután b. Eötvös üdvözölte az egyesületet a Magyar Akadémia nevében ekképen:

„Barátságos meghívásukat követve, mint a M. Tud. Akadémia küldöttjei jelentünk meg e körben, hogy a midőn e nemzeti ünnepélynek, melylyel a muzeum működését kezdi meg, tanúi vagyunk, egyszersmind kifejezzük azon örömet, melyet ezen nemzeti intézet keletkezése fölött nemcsak a tudományos irodalom egyes barátja, nemcsak a M. Tud. Akadémia, de az egész nemzet érez, mely belátva az összefüggést, a melyben nemzeti műveltségünk a nemzet jövőjével áll, ezen intézet keletkeztében nem csupán nemzeti tudományosságunk emelésének egyik leghatalmasabb eszközét, hanem egyszersmind e nemzet jövőjének egyik főbiztosítékát látja.“

„Voltak idők, midőn minden nemzetnek biztossága s azon állás, melyet a világban elfoglalt, csupán anyagi erejétől, s a harcias szellemtől függött, melylyel elleneivel szembeszállt, s hogy e hon, mely a keresztényiség védfalának nevezetett, annyi megtá-

madások után még fenáll, — eléggé bizonyítja, miként a nemzet, melyre e határok megőrzése bízott, ezen erényeknek nem volt hiányában. De az idők megváltoztak, s ki az európai népek újabb kifejlődését, ki azon irányt tekintí, melyben korunk halad, azon meggyőződésre jut, hogy hadi képesség, erély, sőt maga azon férfias szilárdság, melylyel valamely nép nemzetiségéhez ragaszkodik, sem elégségesek többé ennek fentartására. Napjainkban az idő emelkedő dagályának csak oly nemzet állhat ellent, mely miveltség tekintetében is magasabban áll; s csak midőn áthatva ezen meggyőződéstől arra törekszünk, hogy e nemzet, a mennyiben hátrább maradt, Európa legmiveltebb népeivel egy színvonalra emelkedjék, s ha ereje engedi, őket megelőzze: akkor teljesíthetjük őseinktől öröklött kötelességünket, mely most mint mindig csak az, hogy a magyar magához méltó helyet foglaljon el.“

„A részvét, mely minden iránt mutatkozik, a mi művelődésünkkel összefügg, a lelkesedés, mely hazai irodalmunk iránt nyilvánul, a hála, melylyel az összes nemzet csak e napokban egyik fiának emlékét ünneplé, a ki épen e mezőn kitűnő érdemeket szerzett magának, — eléggé bizonyítja, hogy a nemzet ezen feladatát tisztán fogta fel. Az erdélyi muzeumnak megalakulása egy újabb bizonyosság, hogy e nemzet nemcsak ezen feladatát, hanem azon eszközöket is ösmeri, melyek által annak betöltése lehetségessé válik, s kész azon áldozatokra, melyek ez eszközök megszerzésére szükségesek.“

„Ha közelebb múltunkra visszatekintünk, sokat találunk, a mi a hazafit örömmel töltheti el. Az utolsó félszázad nem vala meddő tudományos kifejlődésünkre sem és sok történt mind egyesek mind a nemzet részéről, a mi már is gyümölcsöket hozott. Mindazonáltal, ha az eddig elért eredményeket szükségünkkel hasonlítjuk össze, nem tagadhatja senki, hogy azon czéltől, melyet elérni akarunk, még távol vagyunk, s hogy azon eszközök, melyek eddig rendelkezésünkre álltak, annak elérésére nem elégségesek.“

„Talán kétkedés nélkül mondhatjuk el, hogy Akademiánk, mely Erdélynek annyi jeles fiát számítja tagjai közé, s 25 évig azon férfiu vezérlete alatt működött, kiben a két haza egységének legnemesebb képét tisztelte — hogy, mondom, az Akademia fenállásának 30 éve alatt elkövetett mindent, hogy az elébe tűzött czélnak megfeleljen; de még bizonyosabb, hogy ezen intézet azon roppant feladatnak, hogy a nemzet összes tudományos életének gyűlpontja s irányadója legyen, minden törekvése daczára annál kevésbbé lesz képes megfelelni, minél élénkebb, minél messzebb körökre terjedő azon tudományos élet, melyet ébreszteni feladása.“

„Ha valahol, a tudományok körében áll, hogy a központostítás csak bizonyos pontig lehetséges, s csak annyiban üdvös, a méányiban ezen túl nem lép. Kétségtelen, hogy az erők összemun-

kálása nagy eredményekre vezet, sőt hogy egyes tudományok, körében bizonyos eredmények csak így érethetnek el; de szintoly bizonyos az is, hogy miután minden tudomány nem testületeknek hanem egyeseknek köszöni haladását, s miután az összes tudományos töke csak úgy növekedhetik, ha annak előszerzésén különböző helyeken dolgoznak: egy nemzet tudományos ki fejlődésének esz-közlésére egy középpont nem elégséges.“

„A központosítás, melyet a tudomány kíván, lényegesen különbözik attól, mely után a hatalom törekszik. Ez azon van, hogy minden mozgalom egy pontból induljon ki, s hogy messze körben ne legyen semmi hely, hova sugárai nem hatnak. A központosítás, mely a tudományok haladására szükséges, abban áll, hogy minden mozgalom, mely különböző helyen s irányban támad, hogy a világoosságnak minden sugárai egy messze kör bármely részéről induljanak ki, egy központban egyesüljenek. — Mint a sziklafalon leszivárgó cseppek, mint vékony vízfonalok kis erekben egyesülnek, hogy másokkal együtt elébb gyöngye patakot képezzenek, később több társakat véve fel, haladásuk között mindig nagyobb folyamokká nőjenek, míg végre a vízerek, patakok, zúgó hegyfolyamok és csendes folyók egyesüléséből a hatalmas folyó támad, mely egy országnak kincseit hordja és a népeket összeköti: ilyen a tudomány haladása. És ki azt képzei, hogy a világosság egy központból az egész országra elterjedhet, vagy hogy egy nemzet szellemi mozgalma egy helyről kormányozható: az a szellemi élet természetét nem fogta fel, — s még kevésbbé ismeri azon utat, melyen más nemzetek a tudományok körében azon állást elfoglalták, melyet tőlök méltán irigylünk, mert közöttök nincsen olyan, mely jelen miveltségi állását egy hatalmas, a tudományokat az egész nemzet számára ápoló intézetnek s nem inkább annak köszönné, hogy több központ alkottatott, mely különböző helyeken az egyes törekvéseknek mintegy medréül szolgálva, a tudományos kincset egyesíté.“

„Talán felesleges ezeket felhozni. Hiszen épen ezen meggyőződés vezeté azokat, kiknek az erdélyi muzeum alakulását köszöni. De midőn messze földről azért jöttünk ide, hogy a magyar Akadémia nevében azon örömet fejezzük ki, melyet ezen intézet alakulása fölött érez, mért ne mondanók el, hogy ezen ügyben a Királyhágn túl ugyan azon nézetek léteznek, melyeket itt találtam, s hogy a két haza talán soha sem egyezett meg annyira, mint azon meggyőződésben, miként az erdélyi Muzeum megalakulása által egy nagy nemzeti szükség pótoltatott.“

„Két hazáról szoltam, — de e két hazában egy nemzet él, egy nagy egészszé forrasztva közös nemzeti érzés s egy ezredévi múltnak emlékei által.“

„A szebb időt, melyet Isten kegyelme e nemzetnek engedett, együtt éltük, együtt viseltük. legszomorúbb napjaink terheit, s ha

néha szétágazánk, mint a fánál, melynek ágai szétváltak, csak vészre vala szükség, hogy a nagy nemzeti törzsnek minden részei egy irányban mozduljanak meg s benne egységének érzete új erővel feltámadjon, egységének érzete, mely e nemzetet viszontagságos történetének hosszú folyama alatt soha sem hagyta el, s melynek Isten után fenmaradását köszöni.

„Ezen érzés lelkesítsen, valamint mindenben, úgy tudományos törekvéseink körében is, és a tapasztalás meg fogja mutatni, hogy ezen intézet is, melyet Erdély a tudományoknak alkotott, nem, mint attól néhányan félnék, az elkülönzésnek eszköze, hanem csak egységünknek egy új kapcsa leendő, s hogy a versenygés — mely olyanok között, kik egy pályán ugyanazon cél felé törekszenek nem maradhat el, s mely által a kitűzött cél hamarabb éretik el, hogy e versenygés, — mi minden derék futásnak következtése, — a versenyzőket mindig közelebb fogja hozni egymáshoz.”

E gyakor izben ki-kitörő tetszéssel fogadott beszéd után az elnökség a szabályok felolvasását tűzvén ki a program értelmében, az ideigl. bizottság titkára Finály Lajos azokat felolvasta, a közönség feszült figyelemmel hallgatta s azon pontokat, melyekben biztosítás van az iránt, hogy a mint kiki alapítványát teendő, úgy fog az örök időkre kezeltetni, és ismét, hogy a Muzeumot Kolozsvárról soha elmozdítani nem lehet (lásd az alapszab. 60. pontját), élénk helyesléssel fogadta.

Felolvastatván a szabályok, a közgyűlés egy és osztatlan akarattal e határozatot igtatta jegyzőkönyvébe: „Bárha ohajtandó lett volna, hogy a szabályok, kezdetben fölterjesztett alakjukban nyerjenek megerősítést, mindazáltal ezen rég kezdeményezett nemzeti intézetet létre hozni ohajtva, ennek fejlődésére nézve kedvezőbb körülményeket remélve, és bizván hogy az egyesületi tagok akarattja, tudományos nemzeti szelleme a hiányokat kipótolandja, a közgyűlés a megerősített szabályokat elfogadja s a Muzeum Egyesületet ezennel megalakultnak nyilváníttja.” (Közjegyzőkönyv III. pont).

Ezután az elnökség a program szerint az egyesület és muzeumi tiszti személyzet hivatalos nyelvének meghatározására az alapszabályok 38. cikke értelmében a közgyűlést felszólítván, mindnyájunk érzületét és nézetét tolmácsolólag felszólalt egyik tagtársunk s kijelentette, hogy azon kérdésnek elhatározása akkor, midőn a Muzeumnak helyiségeit, tárgyait, alapítóikét alig egy két ezer forint kivételével, mind magyarok adják, és oly feltétellel adják, hogy az egyesületnek és muzeumi tisztségnek beszerzése, ügyszóval, igazgatási, szóval hivatalos nyelve magyar legyen, továbbá: midőn a kettős intézet, egyikében a legmagyarabb városoknak állittatik, ezen kérdésnek — ismétli — elhatározása szinte fölösleges, mert az, a mint minden igazságértő ember átláthatja,

más nem lehet, mint a magyar! Erre az egész közgyűlés egyhangúlag kiáltá: „Úgy van, úgy van! Magyar legyen, csak magyar lehet a hivatalos nyelv!“ Azonban elnök önméltósága, bár e nézet helyességét látja, kijelenté, hogy a közgyűlés ebbeli akarata semmi erejéből nem veszít, a jog még biztosabbá lesz, ha azt az egyéni szózatolás eredménye is gyámolítandja, titkos szavazás általi határozásra hívja fel tehát a közgyűlést, mit az helyesléssel fogadván, a szavazatszedő bizottság kineveztetett, a közgyűlés szavazott, s 383 szózatolónak egyértelmű szava és akarata által a magyar nyelvnek hivatalos használata az egyesület és Muzeum minden belügyeiben törvénynyé emeltetett.

Midőn azt az elnök — mint magát kifejezé — lelke teljes örömeivel végzéseképen kimondá, szünni nem akaró éljen következők, a közgyűlés öröme tetőpontra hágott, egy kimondhatatlan varázsú morajt költött a kard sok csörgése, kendő és süvegek fellobogtak, a nap dicsősége, a gyűlés öröme teljes volt!

Leccsillapodván a közöröm árja, a közgyűlés im e határozást igtattatja jegyzőkönyvébe: „Miután az 184¹/₃-iki erdélyi országgyűlésen, a Muzeum föllállítására tett indítvány, általa nemzeti irányban és értelemben foglaltatott törvényjavaslatba, és az akkori alapítók is ezen szellemen tették áldozataikat; miután továbbá ezen ügy további felvételével is ez volt a vezérelv, s a szabályok 38. czikke által ezen irány és értelem nem csak megmásolva nincs, de az ezen szellemen tett régi alapítványok is a (most létesülő) intézet alapjához utaltatnak, sőt (az egyesület hivatalos nyelvének) határozottan kimondása ezen muzeumegyesületi közgyűlésnek van fentartva; még tekintve azt is, hogy a Muzeum-egyesület tagjai csaknem mind, a Muzeum lételét feltételező újabb főalapítványok és adományok tevői pedig kirekesztőleg magyarok, és alapítványaikhoz határozott feltétellül a magyar nyelv (hivatalossága) van kötve. Mindezeknél fogva a Muzeum-egyesület és ez által alapítandó Muzeum (létesítése) jelen alkalmával ezennel közértelemmel meghatároztatik: hogy a Muzeum-egyesület, saját belkormányzatában, minden tanácskozásaiban, kiadandó havi vagy kötetlen füzeteiben, ugy évkönyveiben a magyar nyelvet használja. Mely határozatnak, bárha elfogadására a közgyűlés legelőnkebben nyilatkozott, és ellennyilatkozat nem történt is, annál ünnepélyesebbé tételére, továbbá, hogy a legteljesebb akaratnyilvánításnak annál szabadabb tér nyitassék, ezen határozat fölöslegesen még titkos szózatolásra is bocsátatott, minek eredményelön, hogy a jelen volt 383 szózatoló, kivétel nélkül, mind a fenebbi szöveget fogadván el, a magyar nyelvre szavazott“ (Közjegyzőkönyv IV. pont).

Ezen jegyzőkönyvi határozás első részére, a hol az áll: hogy a muzeum indítványozása az 184^{1/3} ki országgyűlésen nemzeti irányban lőn téve, elfogadva és törvényczikkbe foglalva — azon megjegyzés tétetvén, hogy vajjon azon akták szerint álló tény: hogy a törvényczikkben foglaláskor az indítványozott nemzeti muzeum országos muzeum kifejezéssel lőn felcserélve és a törvényczikk ily czímmirattal felküldve — ezen jegyzőkönyvi szöveg expositioját nem fogja netalán szörszálhasogató kritikusok előtt okiratilag kétséssé tenni? feleletül a közgyűlés általános beleegyezésével azon felvilágosítás adatott: nem, mivel akkori alkotmányunk értelmében az országos muzeum szintugy, mintha a nemzeti muzeum kifejezéssel éltünk volna a nemzeti irányt, nemzeti ohajtást fejezte ki.

Ezután egy, megrázó szavakban, kínos-édes zengésű hírok illetése közben, mély bazafüi érzéssel s a meggyőződés és igazság azon hangján, mely hol buba merit, hol magasra emel, tett indítvány következtében gróf Mikó Imrének, mint a Muzeum és Muzeum-Egyesület teremőjének, e nagy ügy kezdeményezéséért, végig hü gonddal ápolásáért, önmegtágadása és nagy áldozataiért meleg köszönet szavaztatott s ennek jegyzőkönyvileg örökítése egy szívvel lélekkel elhatároztatott. Ezután az elnökség a mai gyűlést bekeresztvén, a közgyűlés indítvány következtében — köztiszteletű elnökét gyalog és tömegesen kísérte középütczai lakára, a körülálló s az utcákat folyvást ellepő kíváncsi sokaság örömnnyilatkozásai között.

Itt a nemes grófhhoz gr. Teleky Domokos intézett a haza és minden jők háláját tolmácsoló szókat, megköszöné buzgó és sikeres fáradozásait ez ügyben, együtttartásra, váltvetett munkaságra hívá fel ezutánra is; mit a megtisztelt szívesen fogadott s további közremunkálását megígérte. Ekkor érkeztek meg a fehérvári küldöttség tagjai, a nemes grófot azon város tiszteleti polgárává választatása felől értesítvén; vezetőjök volt Ötvös Ágoston, a Muzeum egyik főbb alapítója, továbbá Udvarhely s később Dézs város küldöttei is, kik alapítványukat is (500 pfrt) befizették. A gróf kedvesen fogadta mindeniket s az ügyet továbbra is szeretetükbe ajánlotta.

Délutáni három óraker volt a nagyszerű (270 terfiteken fölül) közebéd, melyre 3 újfön váltott jegy mellett lehetett bejutni s melyhez a bort a mindenben előljáró gróf Mikó adta. Jelen voltak a kormányzó, a m. országi és más küldöttségek, a főnemesség, polgárság, irói kar, vidéki tagok sat. A karzatok most is tele voltak nézőkkel. Ebéd alatt vidám zene és élénk pohárköszöntések mulattatták a közönséget, fűszereztek az elég izletes étkeket. Legelőbb gróf Mikó éltette az uralkodó Felséget, Erdély Nagyfejedelmét,

megköszönvén, hogy e napot mégérnünk engedte s kívánván Vörösmarty szép kívánságát: hogy lelje népe boldogságán örömét! Ezután a kormányzóért ivott, mint a mit a lovgiasság és hála követel, mivel a nemes herczeg őt a szabályok megerősítésének kieszközlésében őszintén, buzgón és sikerrel gyámolította. Mindkét köszöntést éljenzés követte. Ekkor a kormányzó herczeg bocsánatot kérvén, hogy nem a mi nyelvünkön szól, köszöntette gróf Mikót, mint a ki a muzeum-ügyet oly ritka kitartással és áldozatokkal vitte a siker ezen pontjára. Hosszú éljen követte a szép köszöntést. És most harmadszor ivott gr. Mikó a hazáért, ezért a magyarnak oly drága és szent földért síróiért ezekért a haza szemefényeiért. Követte őt gróf Teleki Domokos, köszöntve az Akademiát, mely korunk legnagyobb férfait adta s melynek oly roppant kezd lenni tudományos és nemzetközi hatása; ezután kanonok Danielik János ő nagysága ivott a Muzeum-egylet tagjaiért s Erdély Széchenyjeért; a muzeumi kincseket megannyi nemesi okleveleknek nevezvén, melyekkel a nemzet a világ elébe lép s műveltsége által tiszteletet követel, rokonszenvet költ más népekben. Az ebéd esti hat óráig tartott, a herczeg végig jelen volt, s gyakran megmagyaráztatta magának, mit mond egyik-másik szónok. A társaság kedve magas volt, a szívek titka megnyílt. Ez ebéd folyama, az itt volt hazafikoszorú, a kifejezett nemzeti közérzelem és roppant szellemi erő, tiszteletet ébresztett a nyelvünket értő idegenekben, reményre költötte a hazafiúi kebelt a jövő iránt, s bennem azon meggyőződést szülte, hogy mi a közelebbi időkben intensív erőben rendkívül sokat gyarapodtunk. A közönség hat óra után távozott, s nagyobb része a színházban folytatva élvezte az itt félbenmaradt hazafias örömeket, Bánk bán adatván ott kettős világítással, díszes nemzeti ékítésekkel, a színpadi tér hátrészében ismét a Muzeum helyisége díszlett háromszínű lánggal világított nap, ezen fölírással: Muzeum, és: Hazádnak rendületlenül légy híve! A színészek és színésznők főtől talpig magyarban voltak, az előadást Erdélyi János fenemlített s Szénfi által az erdélyi muzeum megalapítása ünnepélyére énekhangra tett dalával kezdték meg, mi rendkívül mély benyomást tett a nézősége. Ez előadáson jelen volt a herczeg, a magyarországi küldöttség, és a ki csak beférhetett; már azelőtt egy nappal el voltak a jegyek kelve, daczára annak, hogy a mindenre kiterjedő figyelmű gr. Mikó bizonyos számú jegyet a vidékieknek fentartatni kívánt és rendelt, tömérdek ember ment vissza a színház ajtaitól, látván, hogy sehogy be nem férhetni. Színház után piaczi világítás és zene volt.

Igy tölt el november 23-dika! Ez e nap sok és nevezetes eseményeinek gyöngéje, de némileg részletes rajza! —

A második napi (nov. 24.) tanácskozások tárgyát tette

ezen, a köztök levő benső kapcsolat miatt egyszerre felvett három kérdés: Minő helyiségen, mikor és hogyan állíttassék be a Múzeum? Mi az egyesület remélhető jövődelme s ehhez képest mi lehet évi kiadása? Hány s minő tisztviselőt lehet most mindjárt megválasztani és beállítani?

Mindezekre nézve a muzeum-ügyet ideigl. intéző bizottság kész tervet adott, mik a közgyűlés előtti napokon előbb kisebb, azután nagyobb körű tanácskozmányokban megvitattatván, mint ismételve átnézett és kitisztult megállapodás eredményei terjesztettek jóváhagyás végett a közgyűlés elé.

A muzeumi helyiségre nézve az e tárgyban tervekészítésre felkért négy személyű albizottság: Dr. Szabó József, tanár Brassai, lelkész és tanár Nagy Péter, jegyző tanár Finály H. Lajos, a Múzeum számára ajánlott telket, palotát, melléképületeket, kerítéseket szakértő építőmesterrel felmérést vévén s azok kijavítása, megnagyobbitása és új rendeltetésökhöz alkalmazása költségeiről számítást, tervet és költségvetést készítettvén, miután annak kiigazítása és bátorságossá tétele, rostélyokkal, vasajtókkal felkészítése stb. 11,665 pftot, s még e fölött szükséges új építkezések és muzeumi bútorozások pedig 44,665 p. ftot igényelnének: a nevezett bizottság ez okon azon nézetben állapodott volt meg, hogy jó lenne azon helyiséget, mint a várostól különben is messze levőt, csupán muzeumnak átalakítani, azon kiterjedésben a mint most van, könyvtárnak ellenben a városban benn egy kézügyben eső alkalmas házat venni. Azonban e nézet csak igen relativ alappal bíró volta a legelső nagyobb körű tanácskozmányban kitűnt; e messzeséget ugyanis oly igen nagynak nem mondhatni, az odavivő út kijavítva, kövezve estelenként megvilágítva lesz, mit a nemes várostól bizvást megvárhatni; különben is a mily messze van a külmagyarútczában lakónak a muzeumi telek, ép oly messze lesz a külmonostorútczában lakónak a netalán a piacon veendő könyvtár; e fölött a kétfelé osztástól féltünk és óvniunk kell — mondának — az egy testvér intézetet; ugy van: mi józanul alig egyezhetünk bele abba, hogy kétfelé szakadván muzeum és könyvtár, a kettős különsemélyzet az egyesület nyakába előre nem is látható költségeket hártson; végre a tudományos foglalkozásra épen a magány és félenvalóság csende szükséges: de ha mindez nem állana is, az bizonyos, hogy azon összegezen, a mibe a meglevő muzeumi épületek és helyiség átalakítása kerül, a mi bútorozást kivéve 33,000 pengő frtot tesz, benn a városban muzeumnak vagy akár csak könyvtárnak való alkalmas helyet is venni alig, az átalakítást, muzeumi termékké igazítást pedig megtenni egyáltalában nem lehet. Ezeknek folytán mind a közgyűlés előtti tanácskozásokban, mind a közgyűlésen közegyetértséssel kimondatott és meghatározott az: „Hogy az

egyesület az intézet muzeumi és könyvtári részeinek egymástól elszakasztása eszméjének általában és egészen félretételével maradjon meg ajándékba nyert muzeumi helyisége- és épületeivel, a főépület két szárnyának hét-hét öltre kinyújtása s a mostani épületrésznek egészben emeletessé tévése s új és magas fedéllel ellátása által bővíttesse ki s czélszerűsíttesse annyira, hogy muzeum és könyvtár férjenek el benne. E végre a leendő igazgató választottságot fölhatalmazta arra, hogy az egyesület alaptökéjéből, ide tudva legelőbb az egyszer mindenkorra, tehát elkölthetőleg ajánlott mintegy 6000 pfrot, részint a fenn részletezett átalakításokra szükséges 44,665 pfrt, részint a bebutorozásra s a muzeumi szekrények, fiókok, állványok, polczok és asztalok stb. megszerzésére szükséges 10,000 frt. vagyis kerckszámban 55,000 pfrt összeget készpénzben előállithassa, az építési terv elkészítésére nézve pedig pályázatot nyitván, igyekezzék azt a mindjárt következő tavaszon, a célznak minél megfelelőbben, de egyszersmind takarékosabban végrehajtani, felhatalmaztatván arra is: hogy ha oly építkezési rendszer mutatkoznék czélszerűnek, melynél fogva az egy főterv szerint való építkezést a muzeumi teendők megakasztása és késleltetése nélkül részenként és úgy végre lehetne hajtani, hogy az intézet szellemi céljaitól egyszerre ily nagy összeg el ne vonassék: ez okból a választottság ily részenként való építkezést is tétethet.“ (Közjegyzőkönyv VIII. pont.)

Számbavétetvén a muzeumnak muzeumi tárgya, vagyona, úgy találtatott, hogy a mai napig részint begyűlt, részint felajánlatott 15,439 darab könyv, 1083 db. kézirat. 128 db. arany, 2841 db. ezüst, 1738 db. bronz és réz érem; továbbá vegyes tárgyú adományok és ígéretek, ú. m. görög és római úgy magyar régiségek, természeti ritkaságok, képek, földabroszok; ásványok és kővületek, meg nem nevezett ritkaságok, csigák, római cserepek, kitömött állatok, vad-szarvak, fejdelmi öltözékek, szobortöredékek, fegyverek, pánczélok, siska, mellvérték, száraz növények, rovarok, Erdély Florája — mindezek számszerint tesznek 10,092 darabot; ezenkívül van 9 könyvgyűjtemény, 3 irománygyűjtemény, 5 éremgyűjtemény s ezek között a gróf Eszterházy László nagyhirű és becsü pénzgyűjteménye, melyet 30,000 pftnál többre becsülnek, úgy egy föld- és ásványgyűjtemény, egy fűvészeti gyűjtemény, melyeknek száma és miqolta az ajánlati levelekben kijelölve nincs s részint ládákban elrakva vannak. Minthogy pedig remélhető, hogy e szám ezentúl folyvást szaporodni fog és így a rendezéshez, elhelyezéshez, megóva-tartáshoz a lehetőségig hamar hozzá kell fogni, a muzeum-épületben levő gyűjteményeket az ottani építkezés tekintetéből, el kell szállítani, sőt kivált a könyv- és kéziratárt használhatóvá is tenni: ennél fogva indítvány folytán határozattá lett, „hogy a leendő egyesületi választottság egy e végre szükséges alkalmas helyről ideiglenesen gondoskodjék s abban a muzeumi gyűjteményeket

ideiglenesen rakja és rendezze el s használhatóságukról — a mennyiben az kár nélkül lehet — gondoskodjék.” (Közjegyzőkönyv IX. pont).

Ezen végzéssel egybefüggőleg a gyűlés harmadnapján az elnök azon kedves tudósítással lepte meg a közgyűlést, hogy gr. Bethlen Sándor bel-farkasútczai saját házánál ingyen ajánlott helyiséget a muzeum gyűjteményei ideigl. elhelyezésére, mit a gyűlés köszönettel fogadott s a kinevezendő választottságot az ehhez képesti eljárásra utasítandónak határozta. (Közjegyzőkönyv XIV. pont).

A második kérdésre nézve, hogy t. i. mi lehet az egyesület remélhető évi jövedelme? elővételben a nov. 23. esti hat óraker bezárt főjegyzőkönyvből készített s jelen gyűlésbe felterjesztett hivatalos kimutatás, mely szerint az egyesület pénzereje így áll: van 1) 180,850 pft kamatozó tőkéje, melynek csak kamata elkölthető. 2) 6,625 ft 55 pkr egyszer mindenkorra tett ajánlat. 3) 5,142 pft évenkénti 5 ftos részvény tíz évig, összesen tehát 192,617 ft 55 pkr. Ezen összegből, minden eshetőséget számításba véve, ellenben valószínűleg számos ígéretek be nem váltását, a halálozásokat, más és ismeretlen földre távozásokat, véletlen kiadásokat, adónövekedést, a muzeumi helyiség átalkalmazására és beállítására kiszakasztatni s készpénzzé változtatni meghatározott 55 ezer pft értékű papiroost, melynek kelete jelenleg 71 p. c. a számításból kihagyva, a közgyűlés az errenézve beadott bizottsági munkálat alapján 10,142 pftban állapította meg most egyelőre remélhető évi bizonyos jövedelmét, s a közjegyzőkönyv X. pontja alatt azon okból, hogy: minél többeket vonjon bele az egyesület érdekeibe, valamennyi tisztelőtbeli hivatalnokait megválasztandóknak végezte, valamint megválasztását határozta a következő fizetéses hivatalnokoknak is: 1) A muzeumőrnek, a ki ideiglenesen az igazgatói teendőkkel is meglesz bízva, 2) a könyvtárnoknak, a ki ideiglenesen az érem- és régiségtárra is felügyelend, 3) a titkárnak, 4) a pénztárnoknak. — Ezen tisztviselőknak, ugy az alárendelt kisebb tisztviselőknak és szolgálknak fizetésére, az intézet kezelési költségeire, ugy más általán összegekbeni utalványozásokra 8,585 új frtra szabattott ki, jelesen: A) rendszerezett fizetésekre: 1. muzeumőrnek 1000 frt; 2. könyvtárnoknak 1000 frt; 3. titkárnak 500 frt; 4. pénztárnoknak 400 frt; 5. két altisztviselőnek 600 frt; 6. két szolgálknak 500 frt; 7. egy drabantnak 120 frt; 8. a kertésznek 400 frt; 9. két kertész segédnek 300 frt; együtt 4820 frt.

B) Kezelési kiadásokra: 1. fűtésre 160 frt; 2. világításra 160 frt; 3. postabérre 100 frt; 4. írószerekre 25 frt; 5. kertmívelési napszámra 100; 6. kerti és házi eszközök kopására, rongálására 20 frt; együtt: 565 frt.

C) Általán összegekbeni utalványozásra: 1.

nyomatványokra 300 frt; 2. épület fentartására 300 frt; 3. természetiek gyűjteménye szaporítására 600 frt; 4. könyvtára 1400 frt; 5. adóra 600 frt; e g y ü t t : 3200 frt. E három főösszeg együtt tesz a tiszta bevételből 8585 frtot; a t ö b b i véletlen szükségekre fenbágyatván. És így a kérdés harmadik ágára is megtörtént a határozó intézkedés (Közjegyzőkönyv XI. pont).

Az ezek fölötti eszmécsere és értekeződés alatt már délutánra hajolván az idő, a tisztviselőknek adandó utasítások előterjesztett tervcinek megvizsgálására a közgyűlés kebeléből bizottság neveztetett ki, mely azokat a délutáni órákon átnézvén és vizsgálván, azokat véleményes tudósításával együtt a holnapi napon terjeszse a közgyűlés elébe. Ezzel az ülésnek mára vége lett (Közjegyzőkönyv XII. pont).

Ezek történtek a gyűlésben. Azt megelőzőleg a reformátusok és unitáriusok egyházi férfiai: papok, tanárok, úgy az oskolák gondnokai, a két helyettes püspök főtiszt. Bodola Sámuel és Székely Mózes úrak vezérlete alatt tisztelkedtek báró Eötvös József akadémiai alelnök úr szállásán az ott egybegyűlt akadémiai küldöttségnek, az ev. reform. hely. püspök úr tolmácsolván a köztisztelet érzését. A nemes báró illetődött szívvvel fogadta azt, s büszkének vallá Erdélyt, a hol a vallásos felekezetek eleitől fogva oly példás egyetértésben éltek, ez egyetértés fentartását kétszeresen szükségesnek mondá azon veszélyek ellenében, melyek a keresztyénséget Európaszerte fenyegetik. Gyűlés után gróf Mikó hívta meg asztalához az Akadémia és több városok küldöttségeit, számos barátaival a legfőbb körökből; zene, szívélyes felköszöntések, fesztelen jó kedv és a házi úrnak különös lelki derűtsége tették az ebédet e nap egyik kedves emlékezetű tárgyává. Az ebéd szürkületig tartott; magyarhoni ünnepeleink az estvét tisztelőikkel és barátaikkal töltötték.

A g y ű l é s h a r m a d n a p j á n (nov. 25.) jegyzőkönyv-hitelesítés után a hivatalnoki utasítások átnézésére kinevezett bizottság tett azokon való megnyugvását kifejező jelentést, minek folytán a közgyűlés ez utasításokat határozat s kötelező szabály erejére emelte. Ezután a választási kérdés tüzetett ki tanácskozás végett, minek gyorsítására abban lön megállapodás, hogy e l n ö k, a l e l n ö k, m u z e u m ö r é s p é n z t á r n o k egyszerre választassanak, ennélfogva négy szózatvizsgáló különbizottság lön kinevezve gr. Mikes János, Újfalvi Sándor, báró Apor Károly és Zeyk Károly elnöklete alatt (K. jegyzők. XV. pont). Mielőtt a bizottságok megalakúltak volna, indítványozva lön, hogy a közgyűlés és egész ország osztatlan ragaszkodásának kifejezése végett jó lenne gr. Mikó Imrét közfelkiáltás útján választani el az egyesület elnökévé, mintán nem lehet az ügy fontosságát és terheit értő egyén, ki annak élére mást kívánna állítva látni. A közgyűlés harsány tetszéssel fogadta az indítványt, kardcsörgetés, kalapfeltartás,

kendőlobogtatás és éljenzés által fejezvé ki abba belenyugvását; azonban a nemes gróf kijelentette, hogy mivel a szabályok világosan szózatolást rendelnek, kérnie kell a közgyűlést, hogy azt megtartani sziveskedjék. Titkos szózatolás lett tehát, melynek eredményei ezek: Gr. Mikó t 293 szózatoló közül 292 választotta elnökké; gr. Lázár Miklóst 288 szózatoló közül 278 alelnökké; Brassai Sámuel 292 szózat. köz. 270 vál. muzeum-örre; Szabó Károlyt 293 szózat. köz. 218 könyvtárnokká. Ez utolsó állomásra megválasztott után legtöbb szózatot (70) nyert Finály H. Lajos. A megválasztott elnök bizonyos nemével a resignationnak, sőt némi gyöngéden kifejezett feltételekkel vállalta el tisztét. „A közbizalom parancsszava tehát az — körülbelől ezeket mondá, — hogy én a Muzeum-Egyesület elnöke legyek. Am legyen, meghajlom előtte s bár nem aggodalmak nélkül, elfogadom. A közönségnek azonban tudnia kell, hogy ily nagy feladatú s nálunk egészen új intézet sikeres vezetésére és hatására nézve nemcsak a legkitűnőbb elnöki képességek szükségesek, melyekkel én nem bírok, hanem kellenek szakképes és tevékeny tisztviselők, erélyes választottság, kell a részvényeseknek az intézet iránti folytonos melegérdekeltsége, végre kell közbizalom és szilárdan álló s folyvást gyarapodó pénzalap. Ha ezen tényezők közül több vagy egy is hiányzik, a hézag azonnal meglátszik az eredményeken. Mindezt biztosítania kell tehát a közgyűlésnek és egyesületnek. . . . A mi engem illet, én tisztemet erőmhöz s időmhöz képest teljesíteni fogom, s ha az eredmény a közvárákozásnak most mindjárt meg nem felel, méltóztassanak felőlem szeretetlenül nem ítélni. Ennek reményében s megvárása mellett fogadom el a terhes kötelességet s a közgyűlés bizalmát kiérdemelni igyekező leszek.“ Sűrű, hosszas éljenzés!

Ezután a következő öt hivatalra 1. titkár, 2. pénztárnok, 3. ellenőr, 4. gazda, 5. ügyvéd és 6. a 12 tagú igazgató-választmányra nézve lőn a szózatolás kitzúve, a négy elsőre a további négy bizottság, a két utolsóra gr. Bethlen János és b. Kemény István elnöklete alatt két új bizottság nevezetvén ki. Az öt elsőre a közgyűlés az alapszabályok 38. cikke értelmében teljes szabadsággal választott, mire nézve csak azon körülményt kell mint a dolog történetéhez tartozót megemlítnem, hogy épen azon nagy többség által, mely a könyvtárnokságot Szabó Károlynak adta, a jegyzői tollra a kérdésen kívül mindenik versenyző fölött álló Gyulai Pál volt kijelölve; ki azonban megválasztatása ellen a legfőbb állásúaknál, a közéletben és a választási gyűlésen a leghatározottabban óvakodván — ez a közgyűlést egy egészen más természetű combinatio terére vitte s annak adott győzedelmet. A három évre választott 12 tagú igazg. választottságra nézve az elnökség a közgyűlés tájékozásaül — a nélkül azonban, hogy ez által bárki is kötve legyen, az egyesületi tagok közüli szabad választásában — az alapszabályok 37. cikke értelmében

a következő 36 egyént jelölte ki : Szaecsvai Zsigmond, Páll Sándor, Horváth Pius, Nagy Péter, b. Kemény Gábor, Zeyk Károly, Mike Sándor, gr. Bethlen János, kanonok Keserü Mózes, Gyulai Pál, dr. Engel József, Berde Áron, mérnök Nemes János, Takács János, Ovsziák Alajos, Jancsó József, Dózsa Dániel, Hincz György, Wolf János, Kövály László, Gyergyai Ferencz, Szóra Farkas, Gámán Zsigmond, Ágoston Károly, ügyvéd Pataki József, polgármester Wendler Frigyes, Halmágyi Sándor, Kriza János, Fekete János görög egyes. esperes, Tompa János, Demeter Károly, Petri Ádám, Makoldi Sámuel, Naláczy Farkas, Kelemen Béni, Sámi László. Ezekre nézve ismét megjegyzendő, hogy ezek azért vannak mind az alapító (100 ft fizető) és részvényes (10 évig 5—5 ft fizető) tagok közül választva, mivel az 500 ftot vagy többet fizetők különben is mind tagjai az igazgató választottságnak.

Az 5 első hivatalra a választás még e napon végbement. 1. titkár lett 249 választó közül 124 szózzal Finály H. Lajos, a versenyző Dózsa Dániel 111-et kapván, tehát egyetlenegy szózatnak köszönhető az abszolút többség, mi ha ne legyen, a szabályok 40. cikke c) pontja értelmében új választásnak kellett volna történni. 2. pénztárnok 242 szavazó közül 185 szóz. Bányai Vitalis, utána a legtöbb (47) szózat. nyerte Kövály L. 3. ellenőr 229 szózatoló közül 162 szóz. lett dr. Szabó József, legtöbbet (40) nyervén utána Páll Sándor. 4. gazda 221 szózatoló közül 116 szóz. lett Bíró Lajos, legtöbbet (60) kapott utána Biasini Domokos. 5. ügyvéd 206 szózatoló közül 142 szózat. lett Fejér Márton, legtöbbet (31) kapván még Csulak Dániel. Az igazg. választottságra a szavazás e napon be nem végződhetvén, délután lön folytatva s eredménye 4. napon (nov. 26.) közzétéve, mit én tárgyrökönságnál fogva ide sorozok. Többséget nyertek : Gyulai Pál 228, szózatot, Nagy Péter 224, Mike Sándor 209, Horváth Pius 228 Zeyk Károly 192, gr. Bethlen János 191, dr Engel 191, Kriza János 190, Takács János 176, Szaecsvai Zsigmond 164, Páll Sándor 155, Dózsa Dániel 141. Feles-számú szózatot nyertek még Nemes János (111), Berde Áron akadémiai levelező tag (64), Hincz György lutheranus lelkész (56), Kövály László (49), Sámi László (42), Gyergyai Ferencz (21), Fekete János (15), s még többek egyikét szózatot.

A tárgysorozati rendben e napra a 3. pont alatt azon iránynak megszabása is ki volt tűzve, mely szerint a választottságnak kormányozni, jobban mondva : az egyesület ügyeit igazgatnia kell. Errenézve az lön határozva : a választottság igazítson mindent legjobb belátása szerint. E pontra nézve nekem is az a nézetem, a mit a közgyűlés előtt, és a mint értettem, alatt is többen többször kijelentettek, hogy t. i. a választmánynak mint az egyesület képviselőjének az alapszab. 1. cikke értelmében célja,

nemcsak a muzeum felállítása és megalapítása, továbbá a 35. cikkely szerint nem csak beligazgatási, anyagi, ügyintézési teendői vannak, mihez főként administratív talentum kell; hanem az alapszab. 6. cikke a) pontja a 44. cikk. bevezetése, ugy szintén a 46. cikk kombinált értelme szerint ezen választottsági üléseknek tárgyait (5. §.) honismeretre vonatkozó tudományokból felolvasások és értekezések is képezvén, további ülései (a 44. §.) kifejezetten gazdaságiaknak és tudományosoknak mondatván, végre (46. §.) a tudományos ülések tárgyainak főleg a honismeretre vonatkozó tudományokból élőszóval való előadások vagy írásban beküldött értekezések felolvasása levén meghatározva: innen szükségképen következik, hogy azon választottság tagjai nagyobb részének a tudomány honismeretre tartozó ágainak valamelyikében, p. o. vagy a történetben és ennek segédágaiban: oklevél-, régiség-, érem-, czímtanban, vagy a természeti tudományokban, vagy a földrajzban és statistikában stb. nemcsak jártasnak, de a lehetőségig tájékozottnak kell lenni, ha az előadásokra vagy felolvasásokra észrevételeivel befolyjni vagy kötelessége szerint épen felolvasásokat is tartani akar. Más szóval: ide vagy tudományos előretörekvés s készültség vagy készületség kell. Hogy a közgyűlést, választásában — a mennyire lehetett — a kettős t. i. administratív talentumra és tudományos készületségre való tekintet vezette, átlátom; csak annyit ohajtok, hogy a mélyen tisztelt igazgató választottság az egyesület és haza azon szabályilag biztosított kettős ohajtását, hogy t. i. 1. Muzeum alapítottáék, 2. a honismeretre tartozó tudományok lendületet vegyenek, egyenlő rokonszenvvel karolja fel, tegye magáévá s párhuzamos fejlődésben tartsa. Reménylem, az egyszerű szabad szavát nem veszik rossz néven annak, a ki a gyűlések illető napján jelen lenni szerencsés nem lehetett.

E napon gr. Kemény Sámuel adott fényes ebédet. Ott volt a kormányzó herczeg, az akadémiai és más küldöttségek, gr. Mikó, számos előkelő úr, irok és tisztos osztályiak. Az erdélyi ebédkezés szokott örömei: zene, pohárúrités, vidám kedv itt sem hiányozottak; az ebéd késő estig tartott; ünnepelteink az estét ismét tisztelőikkel töltötték; kanonok Dánielik a gróf Keményféle híres kéziratgyűjteményt tekintette meg, s arról fölötte kedvezőleg nyilatkozott. Megemlítendő még, hogy az ev. reform. tanuló ifjúság a lelkes hazafi gr. Kemény Sámuelnél harmoniás énekekkel tisztelkedett.

Negyedik napján (nov. 26.) a közgyűlésnek az elnök és alelnökségre többséget nyertek nevei az alapszab. 21. cz. értelmében legfelsőbb megerősítés alá felterjesztetni határozottak. Ezután a M. Tudományos Akademiától, a Magyar Nemz. Muzeumtól, a Kir. Magyar Természettud.

Társulattól, a M. honi Földtani Társulattól, az Erdélyi (szász) Honismereti és Természettudományi Egyesülettől jött üdvözlő iratok lőnek felolvasva barátságos válaszáds, segélyígérés és jegyzőkönyvrevétel határozva; a n. szabeni jogakademiában tanuló magyar ifjak közül 33 az egyesület részvényesei közé állván, neveik éljen-nel olvastattak fel; végre indítvány következtében ezen alakító közgyűlés jegyzőkönyvének külön emlékirat és mintegy szabálykiegészítő okirat gyanánt kinyomtatása a tagok közt kiosztása elhatározatott.

Ezután az elnök a közgyűlést annak folyamára tett visszapillantással s az eredmények összevont feltüntetésével zárván be; a nagy figyelemmel hallgatott beszéd különös hatást tett a kedélyekre:

„Tisztelt közgyűlés! Első alakító közgyűlésünknek tehát már-már vége. A cél, mely egybehözött volt, elérve. Szamba vettük muzeumi, muzeum-egyleti s azzal együtt erkölcsi és nemzeti erőnket is. A mi az elsőt illeti, ugy vélem, hogy mind anyagi mind szellemi erőnk elegendő arra, hogy célba vett szerény kis tudományos hajlékunk, az Erdélyi Múzeum megalkotásának hite minden jók keblében közös szives szállást találjon. Ugyanis e végre képezett egyesületünk formáserint megalakult, a kellő tisztviselői kar és választottság ki van nevezve, munkásságának irány adatott, a muzeum épületének és helyiségeinek új rendeltetésök szerinti átalakításáról s begyűlt vagyonainknak addig is alkalmas helyen rendezéséről s a lehetőségig használhatóságáról gondoskodás van téve. Már most a tisztviselők és a választmány feladata, az ügyet tovább fejleszteni, az irántai rokonszenvet a hazafiakban folyvást növelni, rosz akarat és félreértések ártalmaitól óvni, a közszeretet ápoló karjain biztos haladással előbbre vinni, szóval: ez új szellemi csemetének a haza földében erős meggyökerezését eszközölni.

A ki e közgyűlésnek csak ezen eredményeit tekinti is, találnia kell abban némi olyat, mi a haza és tudomány igaz barátjának kedves, s szívének jól esik. De a ki ennek folyama alatt nyilvánult sokféle képesség, szellemi erő és hű nemzeti érzés nemes versenyét, s határozott irányát és jellemét nem hideg kedélylyel, de hideg elmével kísérte, az, sokat fogott látni és élvezni olyat, a mi a hazafi lelkét felemeli, s nemzetünk szebb jövőjének megannyi zálogát képezi.

Azonban ezen mi tudományos és nemzeti ünnepünk nem csak tiszta örömben, de tanulságokban is gazdag volt. Én tisztelt hazámfiai! az ezen gyűlésen kifejezett vélemény- és akarategység szellemi és erkölcsi erősűly, tudányszeretet és hazafi hűség mértékéből és jelleméből következtetve meggyőződtem arról, hogy ha mi az előnkbe vett úton szilárdan előrehaladunk: közöttünk a polgárisodás, a tudomány és ezeken alapuló nemzetiség ügyét kockázatni vgy épen elejthetni

többé semmi nem fogja. Szóval, engem is azon vigasztaló hit éltet: hogy „megfogyva bár, de törve nem vagyunk!”

A másik örökre szép emléke e közgyűlésnek az, hogy nagyobb tesvérhoni tudományos Akadémiánk, nagy tekintetű alelnökét s néhány legkitünőbb tagját testvéri jobbnújtás végett közénk küldvén, ezáltal veünk benső és közvetlen érintkezésbe jött. Ez két okból fontos és örvendetes reánk nézve; először, mert a gyöngéknék erősekkel szövetekezése a tudomány terén is amazoknak és a tudományoknak van, mindig javára és gyarapodására. E mellett e viszony, bölcsen és hű gondnal ápolva eszközlője lesz idővel a két hazába szakadt egy testvér szellemi, erkölcsi ésigy mindennél biztosb és maradandóbb lelki rokonulásának. Emlékezetes marad az továbbá a köztünk megjelent akadémiai küldöttség tagjainak kiváló személyiségei tekintetéből. Mint az égi tájakat fényesb és sürtőbb csillagok: úgy jegyzik ki erős szellemek, nagy egyéniségek útait az irodalom és társadalmi életben, mélyebb és öök maradandóságú nyomok; az ö jártók-keltők barázdákat von a társadalom azon rétegein, hol megfordúlnak, felköltik az embereknél a jobb természetet, a nemesb ösztönöket. Tanaik, beszédek, nemes modoruk által befolyanak a kedélyek és erkölcsök nemesbülésére, felemelik a lelkeket, élesztik, kiterjesztik a szép és jó érzését. S hogy a mi testvérhoni barátink ránk és a mi társaságunkra e hatást gyakorolták, úgy hiszem, mindenki kész velem bevallani.

És most legyen szabad, szívem mélyéből kérni a tisztelt közgyűlés tagjait arra, hogy ha elhagyják is e termet és várost, ne hagyják feledésbe menni szívökben a muzeumot s azzal kapcsolatos drága és közös érdekeink szent ügyét; győződjenek meg, hogy mi itt benn akár mily buzgók vagyunk, mégis az ügghöz méltó erőt és sikert kifejteni, csak az egész ország meleg rokonszenve s erélyes gyámolítása által válunk képesekké.

Végre, újból hálára emelem kezemet a Mindenhatóhoz, a ki nekünk e szép napokat, e nagy nemzeti ünnepet megérnünk engedte. Igen! Légy áldott óh Isten! hogy a midőn annyi hivei a hazának, kikkel egykor egy lobogó alatt küzdém, búban megtörve, idő előtt, vigasz nélkül tüntek el e szép föld színéről, nekem megengedettett, nemzetemet ily nagy alkalommal, ily szép számban s az erőnek ily teljében látnom! — Én szívem egész bizalmával mondom ki népünk nagy látnokával; „hogy a magyar nem volt, hanem lesz!!!“

Hosszas, zajos éljen követé a kedélyes beszédet s a gyűlés be lön zárva. Ebéd idejéig gr. Mikó a Muzeum helyiségeit mutatta meg az Akadémiai tisztelt alelnökének. Ebéden báró Radák István-nénál volt a magyarországi küldöttség, gr. Mikó és több tisztelőik. Ismét vigság és szívélyes pohárürítések! Meleg szókkal emlegették fel az erdélyiek vendégszeretetét s oly szíves fogadását, mely e földön még tán csak ez egy országban létezik s csaknem könyezve váltak el egymástól — távozóok és itt maradtak. Négy órakor ked-

ves vendégeink számos koesi kíséretében robogtak el a testvér hon felé, itt hagyván szép emléköket, magokkal vivén kiolthatlan szeretetünket.

Isten velök és mivelünk! Adjon az ég nekünk több ily napokat, s sok ily kedves találkozást!

JAKAB ELEK.

